

การประยุกต์ใช้รูปแบบ "ชวง" กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

นายพงษ์สิน ทวีเพชร

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-334-798-4

ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

17 S.A. 2546

I 19280579

**THE APPLICATION OF "KHUANG" IN URBAN OPEN SPACE DEVELOPMENT :
A CASE STUDY OF MUANG CHIANGMAI**

Mr. Pongsin Taweepetch

สถาบันวิทยบริการ
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning in Urban Planning
Department of Urban and Regional Planning

**Faculty of Architecture
Chulalongkorn University**

Academic Year 1999

ISBN 974-334-798-4

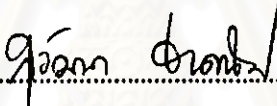
หัวข้อวิทยานิพนธ์   การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ช่วง” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง:
กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่
โดย   นายพงษ์สิน ทวีเพชร
ภาควิชา   การวางแผนภาคและเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพรัตน์ ตาปนานนท์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

.....รักษาราชการแทน คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิระ สัจกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ชาดานิติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพรัตน์ ตาปนานนท์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ประสงค์ เอี่ยมอนันต์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ขวัญสุวรรณ อติโพธิ)

พงษ์สิน ทวีเพชร : การประยุกต์ใช้รูปแบบ "ช่วง" กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่
(THE APPICTION OF "KHUANG" IN UNBAN OPEN SPACE DEVELOPMENT : A CASE
STUDY OF MUANG CHIANGMAI. อาจารย์ที่ปรึกษา : ดร.นพพันธ์ ตาปานนท์ 271 หน้า
ISBN 974-334-798-4.

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นถึงพัฒนาการของรูปแบบและระบบช่วงของเมืองในระดับต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์
ต่อวิถีชีวิตผู้คน วัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรมของชุมชนด้านต่างๆ เพื่อสร้างแนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงกับการ
พัฒนาพื้นที่โล่งในสภาพสังคมเมืองในปัจจุบันเพื่อการสร้างเอกลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่ารูปแบบช่วงก่อเกิดมาจากแง่มุมของการรองรับกิจกรรมด้านประโยชน์ใช้สอย
ด้านคติความเชื่อและกิจกรรมเนื่องในวิถีชีวิตที่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตของคนตั้งแต่ยุคบรรพกาลถึงยุคสังคมเกษตรกรรมที่
มีตัวแปรหลัก อันได้แก่ คติความเชื่อดั้งเดิมอันเกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษและคติทางฮินดู พระพุทธศาสนา และลักษณะ
การดำรงชีวิตประจำวันในช่วงเวลาขณะนั้น ทั้งนี้รูปแบบและระบบของช่วงมีระดับและหน้าที่ในการรองรับกิจกรรมทั้งที่ชัดเจน
มีหน้าที่เฉพาะกิจกรรมและการเป็นพื้นที่เอนกประสงค์สาธารณะทั่วไป อันสัมพันธ์กับกลุ่มคนและชนชั้นทางสังคม
ลักษณะกิจกรรมด้านต่างๆ เช่น การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมประเพณี ระบบนิเวศวิทยาและสิ่ง
แวดล้อม ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนเมืองอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเมืองในแถบดินแดนล้านนา

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบช่วงในอดีตกับรูปแบบพื้นที่โล่งในเมืองเชียงใหม่ ปัจจุบันพบว่าสภาพพื้นที่โล่งของ
เมืองในระดับและรูปแบบต่างๆ ได้ถูกทำลายลงแทบหมดสิ้นเนื่องมาจากปัจจัยหลักๆ หลายสาเหตุรวมทั้งเกิดความ
เปลี่ยนแปลงต่อรูปแบบกิจกรรมของสังคมเมืองอันมีบริบทที่แตกต่างจากอดีต สังคมเมืองขาดความต่อเนื่องในพัฒนาการ
ทางหลักไวยากรณ์ด้านสุนทรียภาพ ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและคติความเชื่อต่างๆ ส่งผล
ให้เกิดความไม่สอดคล้องกลมกลืนระหว่างรูปแบบการดำรงชีวิตของสังคมเมืองต่อลักษณะทางกายภาพและระบบ
นิเวศวิทยาของเมืองรวมทั้งพื้นที่โล่งเมืองเชิงวัฒนธรรมขาดหายไป

การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงในการพัฒนาพื้นที่โล่งเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของเมือง ได้เสนอแนะแนวทางการรื้อ
พื้นที่โล่งเมืองในปัจจุบันเพื่อให้สอดคล้องต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและกิจกรรมของผู้คนในสังคมปัจจุบัน รวมทั้งการ
ประสานให้มีความสอดคล้องกับลักษณะกายภาพเมืองและระบบนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อมอันนำไปสู่การอนุรักษ์นครประวัติ
ศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

สาขาการวางผังเมือง

ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ไพโรจน์ อนันต์

3971104025 : MAJOR URBAN PLANNING

KEY WORD : DEVELOPMENT PLANNING / URBAN RENEWAL

PONGSIN TAWEEPETCH : THE APPLICATION OF "KHUANG" IN URBAN OPEN
SPACE DEVELOPMENT : A CASE STUDY OF MUANG CHIANGMAI.

THESIS ADVISOR : DR. NOPANANT TAPANANONT, 271 PP. ISBN 974-334-798-4.

The study was emphasized on the features and structure of various types of "Khuang" and the relationship with ways of living, culture and activities of communities in order to provide the application of "Khuang" in urban open space development which could create the identity of Chiangmai City.

According to the study, "Khuang" was created by its usage, belief and ways of living of the people in the past until the period of the agricultural society. These included belief of ancestors spirit, Hinduism and Buddhism, and daily activities in that time. Moreover, the features and structure of "Khuang" were in hierarchy function supporting specific activities as well as public purposes relating to social groups and ranks. Various kinds of activities such as political administration, economics, social and culture, and ecological environments were reflecting the typical urban settlement pattern of the towns and cities in Lanna region.

By comparing the structure of "Khuang" in the past with urban open space in Chiangmai nowadays, the lost of the open space was found by various reasons including the change of social activities with different contexts from the past. Urban society was lacking of the continuation of development in terms of aesthetic, culture, architecture and settlement pattern, together with the belief resulting the nonconformity between the ways of living of the urban people and the physical and ecological elements especially the cultural open space of the city.

The application of "Khuang" in urban open space development was therefore suggested in order to create the open space which could support ways of living and activities of the people in the present time, and could be integrated with other physical elements and the system of ecological environments within the historical conservation of Chiangmai City.

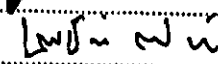
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

สาขาการวางผังเมือง

ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพนนท์ ตาปานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางด้านผังเมืองและด้านอื่นๆ

ขอขอบคุณคณาจารย์และบุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลและอำนวยความสะดวกในด้านข้อคิดและเอกสารข้อมูล อาจารย์ศิริชัย นฤมิตรเวทการ อาจารย์จุลทัศน์ กิติบุตร อาจารย์ขวัญสรวง อติโพธิ อาจารย์พงษ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์ อาจารย์อุดม รุ่งเรืองศรี อาจารย์อภิชาติ ศรีอรุณ เจ้าป่าระวีพันธุ์ สุจริตกุล เจ้าวงศ์ศักดิ์ ณ เชียงใหม่ คุณสมชาย ณ นครพนม ผู้อำนวยการสำนักงานโบราณคดีที่ 4 คุณสิริพร ลิลิตและผู้อำนวยการสำนักผังเมืองจังหวัดเชียงใหม่และเจ้าหน้าที่ทุกคน มูลนิธิวราษดำริอนุรักษ์ฝ่ายเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอขอบคุณอาจารย์สรวิดีและอาจารย์สมโชค อ่องสกุล อาจารย์ผู้คอยชี้แนะข้อมูลในเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแง่มุมต่างๆ เสมอมา ขอขอบคุณผู้เฒ่า ผู้แก่ ลุง ป้า น้า อา ทั้งทุกพื้นที่ที่ได้ลงภาคสนามไปสอบถามข้อมูลผู้เปรียบเสมือนคลังภูมิปัญญาพื้นถิ่น ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ทุกคนทั้งในร่วมชั้นเรียนและที่บ้านที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจในการทำงาน ขอขอบคุณพี่ๆ ในสำนักงานทุกคน ขอขอบคุณผู้ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาในครั้งนี้ ทุนจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุนการศึกษาจากอาจารย์ชวาล โลจายะ ขอขอบคุณอาจารย์ประสงค์ เอี่ยมอนันต์ อาจารย์สุวัฒนา ฮาดานิติ ที่กรุณาตรวจสอบข้อเขียนและเสนอแนะแนวทางด้านวิชาการ ขอขอบคุณอาจารย์อิสรา กันแตง คุณสนธ์ จันทราพิพัฒน์ ที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ ด้วยดี เสมอมา ขอขอบคุณเพื่อนแท้ที่อยู่เคียงข้างเสมอมาวิลาวัลย์ เอื้อวงศ์กุล ภควัต วันดี อภิศักดิ์ ไผ่ทาค่านาวิน ดันวิฒนประทีป วชิราภรณ์ - มหศักร สาศริก ขอขอบคุณมัทนา ศิริวรรณ ที่เป็นแรงบันดาลใจในการทำงานครั้งนี้ จิรัชก ห้วยหงษ์ทอง จุฬิพร พจนธารี น้องสาวที่น่ารักเสมอมา ขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับคุณนวนัฐ โอศิริ ผู้ร่วมเส้นทางสายวัฒนธรรมนำเตาปูน ที่ทำให้ความเชื่อ ความฝัน ความศรัทธา ในอุดมคติมาบรรจบกับความเป็นจริง ขอกราบขอบพระคุณบิดา - มารดา ผู้มีพระคุณต่อชีวิตที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จต่างๆ

พงษ์สิน ทวีเพชร

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3.2) การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีการกำหนดลักษณะกิจกรรม.....	37
3.4) ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ยุคราชวงศ์มังราย.....	39
3.4.1) ลักษณะโครงสร้างผังเมืองยุคราชวงศ์มังราย.....	42
3.5) ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่สมัยพม่าปกครอง.....	59
3.5.1) ลักษณะโครงสร้างผังเมืองยุคพม่าปกครอง.....	63
3.6) เมืองเชียงใหม่ยุคขึ้นแกกรุงรัตนโกสินทร์.....	66
3.6.1) ลักษณะโครงสร้างผังเมืองยุคขึ้นแกกรุงรัตนโกสินทร์.....	67
3.7) เมืองเชียงใหม่ยุคการรวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้าสู่ส่วนกลาง.....	76
3.7.1) ลักษณะโครงสร้างผังเมืองยุคการรวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้าสู่ส่วนกลาง.....	78
3.8) สรุปรูปภาพรวมประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของเมืองเชียงใหม่.....	90
บทที่ 4 ระบบและองค์ประกอบของช่วง.....	93
4.1) ช่วงหลวง.....	94
4.2) ช่วงสิงห์.....	117
4.3) ช่วงเมรุและสุสาน.....	126
4.4) ช่วงวัง.....	135
4.5) ช่วงวัด.....	153
4.6) ช่วงบ้าน.....	175
4.7) ช่วงเรือน.....	186
4.8) สรุปรูปแบบช่วงที่สัมพันธ์กับโครงสร้างเมือง.....	195
บทที่ 5 สภาพพื้นที่โล่งของเมืองเชียงใหม่.....	198
5.1) สภาพพื้นที่ช่วงในอดีตต่อสถานการณ์เมืองปัจจุบัน.....	198
5.2) พื้นที่โล่งในเมืองเชียงใหม่ปัจจุบัน.....	205
5.3) แนวทางและการวางแผนพัฒนาพื้นที่โล่งของหน่วยงานต่างๆ ต่อเมืองเชียงใหม่.....	215
5.3.1) แผนระดับพัฒนาเมือง.....	215
5.3.1.1) ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่.....	215
5.3.1.2) แผนปฏิบัติการการจัดการพื้นที่สีเขียวในเมืองหลัก: เชียงใหม่.....	218
5.3.2) ข้อเสนอแนะทางวิชาการ.....	224
5.3.2.1) แผนแนวทางพัฒนาผังเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองประวัติศาสตร์.....	224

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.4) วิเคราะห์พื้นที่โล่งเมืองต่อทิศทางและบทบาทในอนาคต.....	227
5.5) สรุปสภาพปัญหาและการขาดแคลนพื้นที่และสูญเสียเอกลักษณ์ของที่โล่งเมืองระดับ ต่างๆ.....	231
5.6) แนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงต่อการพัฒนาที่โล่ง.....	231
5.7.1) พื้นที่โล่งระดับเมือง.....	233
5.7.2) พื้นที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้าน.....	237
5.7) ข้อเสนอแนะมาตรการในการวางแผนพัฒนาที่โล่งในเมืองเชียงใหม่.....	238
5.7.1) จัดเตรียมพื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมระดับเมือง.....	239
5.7.2) จัดเตรียมพื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมระดับชุมชนและละแวกบ้าน.....	245
5.7.2.1) พื้นที่ช่วงวัด.....	245
5.7.2.2) พื้นที่โล่งระดับละแวกบ้าน.....	250
5.8) แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาช่วงที่มีอยู่เดิม.....	251
5.9) สรุปแนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงเชิงวัฒนธรรมต่อการพัฒนาพื้นที่โล่งใหม่ ปัจจุบัน.....	255
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษารูปแบบช่วงกับการพัฒนาที่โล่งเมือง.....	258
6.1) การก่อเกิดและบทบาทหน้าที่ของช่วง.....	258
6.2) การสูญเสียพื้นที่และบทบาทหน้าที่ของช่วง.....	259
6.3) สภาพของพื้นที่โล่งเมืองปัจจุบัน.....	261
6.4) การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่โล่ง.....	264
6.5) สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบช่วง.....	265
รายการอ้างอิง.....	265
ประวัติผู้เขียน.....	271

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.3.1.1) ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่.....	215
5.3.1.2) แผนปฏิบัติการการจัดการพื้นที่สีเขียวในเมืองหลัก: เชียงใหม่.....	218
5.3.2) ข้อเสนอแนะทางวิชาการ.....	224
5.3.2.1) แผนแนวทางพัฒนาผังเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองประวัติศาสตร์.....	224
5.4) วิเคราะห์พื้นที่โล่งเมืองต่อทิศทางและบทบาทในอนาคต.....	227
5.5) สรุปสภาพปัญหาและการขาดแคลนพื้นที่และสูญเสียเอกลักษณ์ของที่โล่งเมืองระดับ ต่างๆ.....	231
5.6) แนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงต่อการพัฒนาที่โล่ง.....	231
5.7.1) พื้นที่โล่งระดับเมือง.....	233
5.7.2) พื้นที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้าน.....	237
5.7) ข้อเสนอแนะมาตรการในการวางแผนพัฒนาที่โล่งในเมืองเชียงใหม่.....	238
5.7.1) จัดเตรียมพื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมระดับเมือง.....	239
5.7.2) จัดเตรียมพื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมระดับชุมชนและละแวกบ้าน.....	245
5.7.2.1) พื้นที่ช่วงวัด.....	245
5.7.2.2) พื้นที่โล่งระดับละแวกบ้าน.....	250
5.8) แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาช่วงที่มีอยู่เดิม.....	251
5.9) สรุปแนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงเชิงวัฒนธรรมต่อการพัฒนาพื้นที่โล่งใหม่ ปัจจุบัน.....	255
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษารูปแบบช่วงกับการพัฒนาที่โล่งเมือง.....	258
6.1) การก่อเกิดและบทบาทหน้าที่ของช่วง.....	258
6.2) การสูญเสียพื้นที่และบทบาทหน้าที่ของช่วง.....	259
6.3) สภาพของพื้นที่โล่งเมืองปัจจุบัน.....	261
6.4) การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่โล่ง.....	264
6.5) สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบช่วง.....	265
รายการอ้างอิง.....	265
ประวัติผู้เขียน.....	271

สารบัญแผนภูมิ

บทที่ 1 บทนำ

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงขั้นตอนและวิธีการศึกษา.....3

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนผัง

หน้า

บทที่ 3 ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการเมืองเชียงใหม่

แผนผังที่ 3.1	อาณาจักรล้านนาและอาณาจักรใกล้เคียงในอุษาคเนย์.....	25
แผนผังที่ 3.2	โครงสร้างเมืองยุคราชวงศ์มังราย.....	30
แผนผังที่ 3.3	ภาพถ่ายทางอากาศเวียงเชียงใหม่ พ.ศ. 2494.....	33
แผนผังที่ 3.4	แผนที่เมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2443, พ.ศ. 2466.....	35
แผนผังที่ 3.5	แผนที่เมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2447.....	36
แผนผังที่ 3.6	ตำแหน่งวัดยุคราชวงศ์มังราย ช่วง พ.ศ. 1839 - 1984.....	53
แผนผังที่ 3.7	ตำแหน่งวัดยุคราชวงศ์มังราย ช่วง พ.ศ. 1984 - 2068.....	54
แผนผังที่ 3.8	ตำแหน่งวัดยุคพม่าปกครอง ช่วง พ.ศ. 2068 - 2339.....	64
แผนผังที่ 3.9	ภาพรวมเมืองเชียงใหม่สมัยเจ้ากาวิโรรสสุริยวงศ์.....	68
แผนผังที่ 3.10	ภาพรวมเมืองเชียงใหม่สมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์.....	69
แผนผังที่ 3.11	ภาพรวมเมืองเชียงใหม่สมัยเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์.....	70
แผนผังที่ 3.12	ภาพรวมเมืองเชียงใหม่สมัยเจ้าแก้วหว้า.....	71
แผนผังที่ 3.13	ตำแหน่งวัดยุคเมืองเชียงใหม่ขึ้นแก่กรุงรัตนโกสินทร์.....	73

บทที่ 4 ระดับและองค์ประกอบของช่วง

แผนผังที่ 4.1	ผังเวียงเชียงใหม่ที่สัมพันธ์กับระบบทักขเมือง.....	96
แผนผังที่ 4.2	ตำแหน่งพื้นที่สำคัญที่สัมพันธ์เวียงแก้วและช่วงหลวง.....	98
แผนผังที่ 4.3	พัฒนาการของพื้นที่ช่วงหลวงในเวียงเชียงใหม่.....	99
แผนผังที่ 4.4	ตำแหน่งที่ตั้งภาค สมัยพญากือนา.....	105
แผนผังที่ 4.5	ตำแหน่งสถานที่สำคัญที่สัมพันธ์กับประเพณีสิบชะตาเมือง.....	108
แผนผังที่ 4.6	ตำแหน่งสถานที่สำคัญที่สัมพันธ์กับประเพณีสิบชะตาเมือง.....	109
แผนผังที่ 4.7	ตำแหน่งพื้นที่ช่วงสิงห์ที่สัมพันธ์กับเวียงเชียงใหม่.....	118
แผนผังที่ 4.8	ตำแหน่งช่วงสิงห์ที่สัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์คูเมือง.....	122
แผนผังที่ 4.9	ตำแหน่งสุสานที่สัมพันธ์กับลักษณะกายภาพเมือง.....	127
แผนผังที่ 4.10	เขตพระราชฐานเวียงแก้ว สมัยพญามังราย.....	136
แผนผังที่ 4.11	ตำแหน่งคุ้มที่ตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองชั้นใน.....	139

สารบัญแผนผัง (ต่อ)

หน้า

แผนผังที่ 4.12	ตำแหน่งคุ้มที่ตั้งอยู่ภายนอกกำแพงเมือง.....	140
แผนผังที่ 4.13	ตำแหน่งช่วงวังชั้นนอกและช่วงวังชั้นใน.....	142
แผนผังที่ 4.14	ตำหนักและช่วงวังของพระเจ้าติโลกราช.....	147
แผนผังที่ 4.15	ตำแหน่งวัดที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับคตินิยมเชื่อเรื่องระบบจักรวาล.....	154
แผนผังที่ 4.16	ตำแหน่งที่ตั้งวัดที่สัมพันธ์กับชนชั้นทางสังคม.....	156
แผนผังที่ 4.17	ความสัมพันธ์ระหว่างช่วงแก้วกับช่วงวัด.....	168
แผนผังที่ 4.18	รูปแบบผังหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับตำแหน่งสำคัญต่างๆ.....	171
แผนผังที่ 4.19	การวางผังหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับคตินิยมเชื่อดั้งเดิมและพุทธศาสนา.....	177
แผนผังที่ 4.20	ผังบริเวณบ้านและความสัมพันธ์ช่วงบ้านต่อส่วนต่างๆ.....	187
บทที่ 5 สภาพพื้นที่โล่งของเมืองเชียงใหม่		
แผนผังที่ 5.1	พื้นที่ปลูกสร้างปัจจุบันทับซ้อนบนพื้นที่ช่วงหลวง.....	199
แผนผังที่ 5.2	พื้นที่ปลูกสร้างในเขตกำแพงเมืองชั้นใน พ.ศ. 2540.....	200
แผนผังที่ 5.3	ตำแหน่งพื้นที่โล่งเมืองที่รองรับกิจกรรมงานเมืองปัจจุบัน.....	206
แผนผังที่ 5.4	สภาพพื้นที่บริเวณถนนพระปกเกล้าและถนนราชดำเนิน.....	209
แผนผังที่ 5.5	ตำแหน่งศาลากลางหลังเดิม.....	210
แผนผังที่ 5.6	พื้นที่สีเขียวและที่โล่งเพื่อสันตินาการของเมืองปัจจุบัน.....	216
แผนผังที่ 5.7	ที่ตั้งพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลเชียงใหม่.....	219
แผนผังที่ 5.8	ตำแหน่งช่วงตามแนวทางพัฒนาผังเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองประวัติศาสตร์.....	225
แผนผังที่ 5.9	การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงต่อลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์.....	236
แผนผังที่ 5.10	ตำแหน่งสถานที่สำคัญที่สัมพันธ์กับพื้นที่โล่งของเมืองที่พัฒนา.....	240
แผนผังที่ 5.11	แนวทางการพัฒนาพื้นที่โล่งของเมืองบริเวณช่วงหลวง.....	241
แผนผังที่ 5.12	การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงต่อพื้นที่โล่งระดับเมือง.....	242
แผนผังที่ 5.13	ตำแหน่งที่ตั้งวัดปัจจุบันและวัดร้างในเมืองเชียงใหม่.....	246
แผนผังที่ 5.14	การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงต่อพื้นที่โล่งระดับชุมชน.....	247
แผนผังที่ 5.15	สภาพช่วงสิงห์ปัจจุบัน.....	252
แผนผังที่ 5.16	แนวทางการพัฒนาพื้นที่ช่วงสิงห์.....	253
แผนผังที่ 5.17	พื้นที่ช่วงเชิงวัฒนธรรมและพื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการ.....	295

สารบัญรูปภาพ

หน้า

บทที่ 3 ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและพัฒนารเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 3.1	ประตูช้างเผือก, ประตูสวนดอก.....	79
ภาพที่ 3.2	ประตูสวนปรุง, ป้อมกำแพงดิน, แจ่งกุเอือง.....	80
ภาพที่ 3.3	แจ่งหัวลิน, กำแพงและคูเมืองหน้าวัดชัยศรีภูมิ, แจ่งศรีภูมิ.....	81
ภาพที่ 3.4	สี่แยกกลางเวียง, พระธาตุเจดีย์หลวง, วัดเจดีย์หลวง.....	85
ภาพที่ 3.5	ศาลารัฐบาลมณฑลพายัพ, เจดีย์แก้ว, วัดอุปกุศพมา.....	87
ภาพที่ 3.6	สภาพพื้นที่ตำแหน่งสือเมืองเดิม.....	88

บทที่ 4 ระดับและองค์ประกอบของช่วง

ภาพที่ 4.1	ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2495.....	97
ภาพที่ 4.2	การไปค้าขายที่ตลาดของชาวเชียงใหม่.....	106
ภาพที่ 4.3	แสดงลักษณะของตลาดสี่เชิงพระ.....	106
ภาพที่ 4.4	งานประเพณีเข้าอินทิล.....	111
ภาพที่ 4.5	ช่วงแก้วบริเวณหออินทิล.....	111
ภาพที่ 4.6	พื้นที่บริเวณช่วงสิงห์.....	119
ภาพที่ 4.7	เขตพระราชฐานเวียงแก้ว.....	137
ภาพที่ 4.8	หอคำนเวียงแก้วเมืองเชียงใหม่.....	137
ภาพที่ 4.9	คุ้มหลวงกลางเวียง.....	143
ภาพที่ 4.10	คุ้มเจ้าแก้วนรรัฐ.....	143
ภาพที่ 4.11	เรือนจำกลางเชียงใหม่ที่สร้างบนพระราชฐานเวียงแก้ว.....	144
ภาพที่ 4.12	วิหารไม้วัดพันตา.....	144
ภาพที่ 4.13	วัดที่สร้างให้สัมพันธ์กับระบบทักขามเมือง.....	155
ภาพที่ 4.14	องค์ประกอบสถาปัตยกรรมในเขตพุทธวาสต่อช่วงแก้ว.....	158
ภาพที่ 4.15	องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ช่วงแก้ว.....	160
ภาพที่ 4.16	วิถีปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน.....	164
ภาพที่ 4.17	กิจกรรมที่เกิดขึ้นบนช่วงแก้วช่วงประเพณีสงกรานต์.....	166
ภาพที่ 4.18	การประกอบพิธีกรรมรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าบ้าน.....	180

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่ 4.19	พื้นที่ช่วงเรือน	189
ภาพที่ 4.20	สภาพวิถีชีวิตการทำงานใต้ถุนบ้าน.....	191
ภาพที่ 4.21	สภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านล้านนา.....	191
ภาพที่ 4.22	เรือนกาแลและวิถีชีวิตชาวล้านนา.....	192
ภาพที่ 4.23	วิถีชีวิตชาวนา.....”.....	192
บทที่ 5 สภาพพื้นที่โล่งของเมืองเชียงใหม่		
ภาพที่ 5.1	สภาพทั่วไปของคุ้มในปัจจุบัน.....	202
ภาพที่ 5.2	สภาพพื้นที่ช่วงบ้านและหอเสื่อบ้าน.....	203
ภาพที่ 5.3	หอเสื่อบ้านชุมชนบ้านฮ่อม.....	204
ภาพที่ 5.4	บริเวณห้าแยกบ้านฮ่อม.....	204
ภาพที่ 5.5	พื้นที่โล่งรอบคูเมืองและลานเอนกประสงค์ประตูท่าแพ.....	207
ภาพที่ 5.6	พื้นที่ลานเอนกประสงค์ประตูเชียงใหม่.....	212
ภาพที่ 5.7	สภาพพื้นที่เมืองปัจจุบันต่อแนวทางการพัฒนาที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้าน.....	228
ภาพที่ 5.8	สถานที่สำคัญที่สัมพันธ์กับการพัฒนาพื้นที่โล่งระดับเมือง.....	234
ภาพที่ 5.9	สถานที่สำคัญที่สัมพันธ์กับการพัฒนาพื้นที่โล่งระดับเมือง.....	235

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย